

AYLIK KİTAP VE
ELEŞTİRİ DERGİSİ

MART 2007 • SAYI 105
2007/03/212194 • ISSN 1301-5307
5 YTL. (KDV dahil)

virgöl,

ISSN 1301-5307-J-9
00105
9 771301 530718

105

“Nerede o eski kışlar?”

FEZA KÜRKCÜOĞLU

Gioconda Belli

GÜLNUR ACAR-SAVRAN

Stanislavski Sistemi

FIRAT GÜLLÜ

Sinema kitapları

AHMET GÜRATA

Selahattin Hilav ve

Paris Mektupları

RAGIP DURAN

Herakleitos'a

bir bakış

METİN BAL

Herakleitos'a bir bakış

METİN BAL

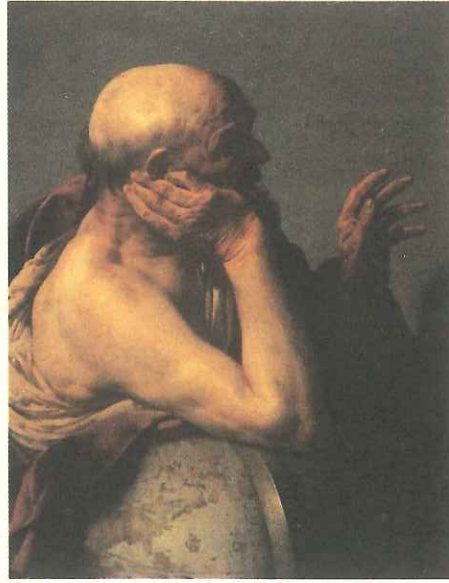
Heraclitus *Üzerine Dersler*, Martin Heidegger'in (1889-1976) Eugen Fink (1905-75) ve başka katılımcılarla birlikte, 1966-67 öğretim yılının kış döneminde, Freiburg/Breisgau Üniversitesinde düzenlenen ve daha fazla sürdürülemeyen seminer dizisinin küçük bir kısmının özeti. Seminerler boyunca Fink, Freiburg fenomenoloji geleneğine bağlı konuşması ve sorularıyla Heidegger'i düşündürerek tartışmanın seyrine yön verir. Kitap bu şekilde on üç ayrı seminer oturumundan oluşur.

Heidegger Herakleitos'un söylediklerini farklı zamanlarda ve farklı yapıtlarında inceler: *Varlık ve Zaman* (1927) 44. bölüm, *Metafizığe Giriş* (1935), *Düşünmek Nedir?* (1951-52), *Nietzsche İkinci Cilt* (1939-46) 9. bölüm ile *Konferanslar ve Yazılar* (1936-53) içinde "Logos" (1951) ve "Aletheia" (1951).

Çeşitliliğin ve zıtlığın arkasında duran birliğin ve birliktelikle ayrılığı sağlayan şeyin ne olduğu sorusu, Antik Yunan felsefesinden bugüne kadar sorulagelmiştir. Heidegger de bu seminer dizisinde, Herakleitos'un fragmanları yoluyla felsefenin başlangıç sorularını düşünmeyi sürdürür. Tartışma Herakleitosçu oldukları düşünülen Hölderlin, Schelling, Hegel ve Nietzsche'nin düşünceleri ile ilişkilendirilerek sürdürülür.

Heidegger'in düşünüş tarzı, Kant'ın *Saf Aklın Eleştirisi*'ndeki deneyimlerin öznel değil nesnel olduklarını gösteren "transendental dedüksiyon"una benzer. *Varlık ve Zaman*'ın 31. bölümünde Heidegger kendi düşüncelerinin, Kant'ın açıklamadan bıraktığı konuların bir devamı olarak düşünülebileceğini söyler. Buna rağmen Heidegger, *Varlık ve Zaman*'dan otuz dokuz yıl sonra gerçekleştirilen bu seminer dizisinin ilk oturumunda, derinliğine bir kavrama için saf filoloji ve felsefe arasında anlama ve yorumlamaya dayanan orta bir yolun gerekli olduğunu düşünür. (s. 20) Bu kitapta, böyle

Heidegger, Eugen Fink
Heraclitus Üzerine Dersler
çev. İbrahim Görener
Kesit Yayınları, 2006, 253 s.

Hendrick ter Brugghen, **Herakleitos**, 1628

bir düşünme tarzını benimseyen bir yorumbilgisiyle (hermeneutik) Herakleitos'un fragmanları incelenir. Heidegger için yorumlama insan anlayışının ontolojik yapısına ait bir ögedir. Hermeneutik döngü bir yöntem değil, insan anlayışının varoluşsal özelliğidir. Bu kitabın anlaşılmasındaki zorluk, Heidegger'in detaylı bir yorumlama yapmaksızın her şeyin ortasından başlamasıyla açıklanabilir. Bu nedenle, düşüncenin sürekli olarak hermeneutik döngü içinde devindiğini ve orada tutulduğunu söyleyen Heidegger, buradaki düşünme tarzını Wittgenstein'in "odadan çıkmaya çalışan insanı"nın durumuna benzetir. (s. 37) Ancak bu "oda," Heidegger'de "orman"dır; düşünür de, ormandaki açıklıklarda patikalar açarak yol alan "Dasein"dır.

Seminer boyunca Herakleitos'a ait fragmanlar, Hermann Diels'in *Sokrates'ten Öncekilerin Fragmanları* yapıtındaki sıralamaya göre ele alınır. Kitabın

ana konusu, bütünüyle, bir-her şey, sonlu-sonsuz, ölümlü-ölümsüz ve tanrılar-insanlar arasındaki ilişkilere. Herakleitos bu kavramlarla insan-evren ilişkisini açıklamaya çalıştığı için, ona ait fragmanlara kozmik fragmanlar denir. Herakleitos düşüncesinde temel dayanak (hypokeimenon), ilk öge, *arkhe* ya da değişen kökensele töz (alloiosis) "ateş"tir. Seminer dizisi, 64. fragmanın yorumuyla başlar:

Yıldırım/şimşek, her şeyi yönetir.

XX. yüzyıldan önceki çağlarda bu cümle, "doğa felsefesi" yoluyla anlaşılmaya çalışılır. Bugün ise onun yerini, ilgilendiği konuyu formülleştirerek hesaplayan sibernetik alır. Düşüncenin hesaplanabilir olduğu ve "bilgi"nin yerini malumat yığınının aldığı XX. yüzyıl, sibernetik çağdır. Bilimsel bilgi sayılan malumat birikimiyle dünya algısı değişir ve bunun sonucunda modern insan yaşamı teknolojik bir çevre içinde çerçevesiz hale gelir. (s. 143) Bu şizofrenik durum, genel bir önyargıyı da beraberinde getirir: Felsefe doğa bilimlerinden bir şey anlamaz ve hep onun ardından sürüklenir. Oysa felsefe sibernetiğin ne olduğunu söyleyerek doğabilimcilere ne yapıyor olduklarını gösterir. Bugün yaşanan çağda felsefenin ve doğa bilimlerinin durumundan yola çıkan Heidegger, Herakleitos ile sibernetik arasında derin bir bağ gözler. Heidegger bu yoldan 41. fragmana varır:

Bilgelik, yalnızca tek bir şeydir; her şeyi her şey aracılığı ile yöneten düşünceleri bilmektir.

Herakleitos'un ilk fragmanından itibaren, her şeyin (ta panta) Logos'a göre oluştuğu bilinir. 7. fragmandaki Logos, insanın bilişle ilişkilidir:

Her şey duman haline gelseydi, o zaman biz onları burun ile ayırt edebilmek zorunda kalırdık.

Diagignoskein (ayırt etmek) yeteneği şimdiden bütünü (ta panta) toparlayarak ayırt

eder. Her şeyin oluşumu (panta gignomena), devim içinde olması Logos'a göre olur ve çekişmeye (eris) bağlıdır. Böylece Logos toparlama, bir araya getirme, eris dağıtma, bir (hen) ise birleştiren şey olur. Heidegger'e göre, Kant'ın transendental tamalgısına kadar felsefe tarihinde her şeyin bir araya toplandığı yer olarak "bir" düşünülür. (s. 44) Bu anlamda Herakleitos, *bir*'in bu birleştirici özelliğini anlatmak için birbiriyle-bağlama (Zusammenfügen) anlamına gelen *sunafies* (dokunma, temas) kavramını kullanır.

Heidegger'e göre, Herakleitos'ta anlaşılması en zor şey, "ayrı tutmak" (kehorismenton) kavramıdır. (s. 51) 108. fragmana göre "Bilgelik, her şeyden ayrı tutulur." Heidegger *bir*'in bilgelige karşılık geldiğini, bu kavramlar arasına iki nokta üst üste işaretini koyarak gösterir. Bir: Bilgelik. (s. 48) Ona göre, Karl Jaspers'in, Herakleitos'a ait "ayrı tutma" kavramını "aşkınlık" olarak yorumlaması büyük bir talihsizliktir. (s. 51)

Heidegger "öz", "kuşatma", "kavrama" gibi kavramların Herakleitos'un felsefesinde bulunmadığını hatırlatarak, bu kavramların ne zaman ortaya çıkmış olduğunu üçüncü bölümde araştırır. "Kavram" sözcüğünün ortaya ilk çıkışının "Logos" ve özellikle de Stoacı "doğrudan kavrayış" (katalefis) kavramlarının "kavram" olarak çevrilip anlaşılmasıyla ortaya çıktığı düşüncesine varır. (s. 56)

Dördüncü bölümde tartışma ölçü, sınır ve güneş etrafında döner. Herakleitos'un 94. ve 120. fragmanlarına göre, açığa çıkarılan ve ölçüyü gözetken şey Güneş'tir (Heli-

os). Adalet'in (Dike) yardımcıları *Erinyes*'ler, güneşin kendi güç alanını aşır karanlık uçuruma geçmemesini gözetirler. (s. 77)

Yargı çeşitlerinin "kuramsal", "pratik" ve "kurgusal" olarak ne zaman ve hangi temellere dayanarak ayrıldıkları, beşinci bölümde tartışılır. Heidegger, ortaçağda pratik yargıdan ayrı olarak kurgusal yargı (existimatio speculativa) ifadesi kullanıldığını ve Kant'ın, "kurgusal" kavramını "kuramsal akıl" anlamında kullandığını hatırlar. Kant'la birlikte, sonlu ile sonsuz arasındaki çekişme aklın doğasına özgü olur ve ikisi arasında her türlü bağ kurma çabası da "yanılsama" olarak görülür. Heidegger, Herakleitos'un Kant'la olmadığı gibi, Hegel'in "kurgulama" ve "kuramsal düşünme" kavramıyla da bir ilgisinin olmadığını düşünür.

Heidegger, zaman anlayışı bakımından Herakleitos'u anlarken, başlangıç noktasının "...dı" (en), "...dır" (esti) ya da "...caktır" (estai) değil, "sonsuz canlı ateş" (pur aiezoön) olarak düşünülmesi gerektiğini söyler. (s. 101) Ona göre, Pindar ve Sophokles'teki zaman anlayışı, bugün anlaşılan "zaman" kavramından farklıdır. Altıncı bölümün konusu, "zaman" dır. Heidegger "zaman" hakkındaki anlayış farkını ortaya koyarken, *Varlık ve Zaman*'daki "zaman" anlayışını hâlâ benimsemekle birlikte, "Zaman ve Varlık" (1962) başlıklı konferansında bildirdiği anlayışı da sürdürdüğünü hatırlar.

Kitabın yedinci bölümünde, buraya kadarki tartışmaların bir özeti sunulur. Heidegger için Herakleitos, metafizi-

Savaşın denizlerde

kazanıldığı bir devirde,

Cezayir'den Malta'ya

Endülüs'den Kıbrıs'a

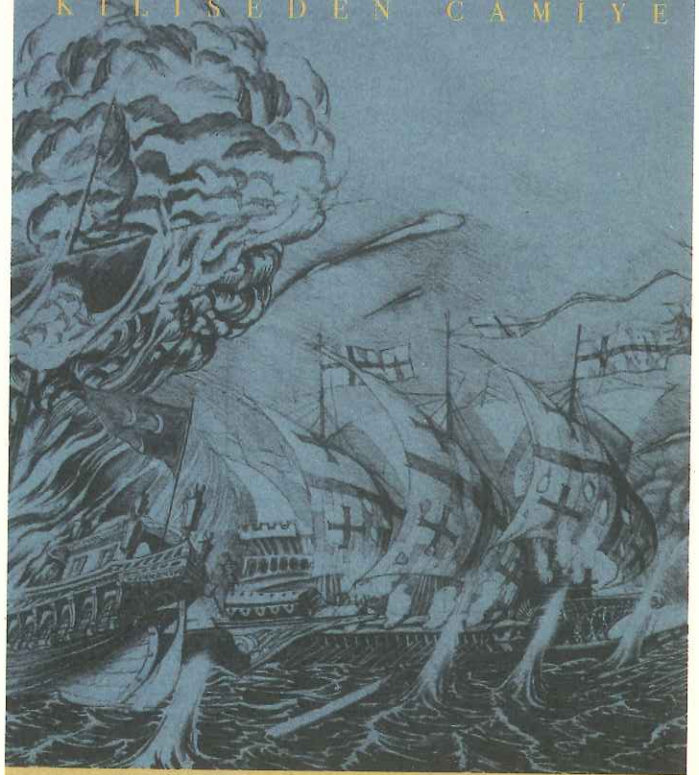
Akdeniz'in
romanı...

MÜHTEDE

OSMAN NECMİ GÜRME

MÜHTEDE

KİLİSE DEN CAMİYE

D&R, DOST, İNKILAP, KABALCI, KİTAPSAN, REMZİ KİTABEVLERİ, CARREFOUR, MEGAVİZYON, MİGROS, ÖZDİLEK, ŞOK, TANSAS, TĞAR MAĞAZALARINDA VE TÜM SEÇKİN KİTABEVLERİNDE

AYRICA:

www.ideefixe.com, www.hepsiburada.com, www.kitapyurdu.com, www.estore.com, www.ilknokta.com E-SATIŞ SİTELERİNDE...

356 Sayfa
12 YTL

KANAT KİTAP BİR PUSULA YAYINCILIK LTD. KURULUŞUDUR
www.kanatkıtap.com kanat@kanatkıtap.com
tel. 0212 252 42 80 faks: 0212 249 54 89

KANAT

zik düşünce tarihi içine dahil edilemez. Buna rağmen, Herakleitos'u Batı metafiziğinin üstünde düşünmek, Hegelci tarzda bir "aşma"nın Heidegger tarafından kabul edildiğini gösterir. Heidegger, buna rağmen, Hegel'de "başlangıç"ın ne anlama geldiğini zor bir soru kabul eder ve şimdilik Hegel'e göre Eski Yunanlıların nasıl anlaşıldığını araştırmakla yetinir.

Sekizinci bölümde Heidegger, antik felsefe karşısında modern felsefenin özne-nesne ayırımını eleştirir. Heidegger, görünüşe çıkmanın geleneksel felsefenin "yaratılış", "aydınlatma", "inşa etme" vb kavramlarıyla açıklanamayacağını, ancak bir ve her şey ilişkisi ile anlaşılabilirliğini hatırlatarak kitabın ana konusuna döner.

Ölümlünün ölümsüzle ilişkisini inceleyen dokuzuncu bölüm ise, Heidegger olmaksızın gerçekleşir. Bu ilişki, *bir*'in her şey ile olan ilişkisine benzetilir. Buna göre ölümlüler (insanlar) ile ölümsüzler (tanrılar) arasındaki ilişki, onların varlığı anlama çabalarında dünyayla ilişkileri yoluyla kurulur. Ölümlü ile ölümsüz arasın-

Heidegger

daki fark, Hölderlin'in "Hyperion'un Yazgı Şarkısı" şiiriyle açıklanır. Tanrıların "mutlu gözleri, sonsuz olarak sakince bir yere dalmıştır." Buna karşılık insanlar için durum şudur: "Su gibi savrulmuş/ Bir resiften diğerine/ Aşağı doğru yıllarca belirsiz bir uçuşuma doğru." (s. 161)

Onuncu bölümde Heidegger, insanlar ile tanrılar arasındaki ilişkinin, metafiziksel teolojinin kavramlarıyla anlaşılamayacağını savunur. Bu ilişki ancak ontoloji ve kozmoloji kavramlarıyla çözümlenebilir. Ölümlüler ve ölümsüzlerin kendilerini anlayabilmeleri "ontolojik anlama"yla mümkündür ve bu anlama esnasında birbirleri tarafından birbirlerinin yakınında tutulmaları, onların kozmolojik durumunu gösterir. (s. 173) Ontolojik ve kozmolojik özellikleriyle insanlar ve tanrılar, varlığa/var olana aittirler. Ölümlüler ve ölümsüzlerin karşılıklı olarak kendilerini anlamaları, onların "açık-durma" özelliğini gösterir. (s. 182) Bu aynı zamanda insanın Prometheusçu özelliğini gösterir: Gece ışık meydana getirme gücü.

Heidegger on birinci bölümde, Hegel'in "duyusal olan tinin görünüşüdür," sözünde, Herakleitos'un bir ve her şey hakkındaki düşüncesinin izini bulur. Ona göre, Hegel'de mantıksal olanın üç uğrağı soyut, diyalektik ve kurgusalıktır ve eşzamanlı olmayan bu üç uğrağın birbirlerine ait oluşları ancak Herakleitosçu bir bakış açısıyla anlaşılabilir. Hegel'in *Mantık Bilimi*'ne göre "mantık", "Tanrı'yı, doğanın ve sonlu bir ruhun yaratılışından önce kendi bengi özünde" betimler. *Felsefi Bilimler Ansiklopedisi*'ne göre ise "mantık", "saf idenin bilimi" ve mutlak ide de, mutlak öznenin eksiksiz öz-bilgisidir. (s. 173) İşte bu üç uğrak, mutlak tinin kendi-

sini açması sürecinde, mantıkla anlaşılabilir şekilde birbirine bağlanır.

Heidegger, *Dasein*'in özelliği olan "açık-durma"yı, Kant'ın transendental felsefesinin "akıl" kavramına ve Hegel'in mutlak idealizminin "bilinç" kavramına karşı koyar. Onların "özne"sinin nesneye indirgenmiş dünyayla ilişki tarzı olan "tasarımlama"ya karşı da, "karşılıklılık içinde kendini-anlama" konulur. Heidegger, *Dasein*'in "şimdi bulunuyor olmak" anlamına gelmesine rağmen, Jean-Paul Sartre'in onu Fransızcaya "orada-varlık" şeklinde çevirmesiyle gerçek anlamını yitirmesinden ve *Dasein*'in "orada-varlık" olarak "saf, insani, olgusal varlık" anlamında anlaşıldığında, geleneksel felsefenin "bilinç" ve "tasarımlama"sına terk edilmiş olmasından yakınır. (s. 196)

On ikinci bölümde Heidegger, ışık ve karanlık algısında tüm fiziksel unsurlara önsel olmayı, "açıklık"ın (Lichtung) asli özelliği sayar. İnsanın karanlıkta bir ışık yakan Prometheusçu özelliği, insanın "açıklıkta" duruyor olmasında bulunur. Heidegger, insanın dünyayla ilişkisini bir "yakınlık" ilişkisi olarak düşünür ve buna "ontik yakınlık" der. Bu anlamda insan bedenselliği, metafiziğin bugüne kadar anladığı gibi hayvansal bir şey olarak anlaşılmalıdır; bunun için de ontik yaklaşım benimsenmelidir.

Hegel'de doruğuna ulaşan geleneksel felsefede düşüncenin doyurulması adına her şey şimdiden aydınlatıldığı için, "düşünülen içinde düşünülmeyen durumu" göz ardı edilmektedir. (s. 247) Ölümlün ne olduğu da, göz ardı edilen şeylerden biridir. Böylece on üçüncü bölüm, Herakleitos'un ölüm hakkındaki 27. fragmanın yorumlanmasına ayrılır. Yorum sonucunda fragmanın bambaşka bir çevirisi önerilir:

Onlar öldüğünde kendilerini, ümit veya kabullenici kavrayış aracılığı ile ulaşamadıkları bir şey beklemektedir. (s. 235)

Sonuç olarak Heidegger, "ölüm"ün, her türlü bilincin ve tasarımın erişim alanı dışında bulunduğu düşüncesine varır. Ona göre ölüm, insan açısından aydınlanmasına rağmen, gizlenen olarak açıklıkta durur. ♦

biri

810 ANKİ Dergi ISSN 1703-3103 4.772 Sayı 4

ODYSSEUS'UN YARASI
Erich Auerbach

YARATAMAMA ÜZERİNE
Bella Hahp

NAZİRE ÜZERİNE DÜŞÜNCELER
Zeynep Altık

ÖLDÜKTEN SONRA
Serdar Koçak

KARŞI SANAT ÇALIŞMALARINI
80'LERDE DERGİCİLİK
Enis Batur
Ahmet Soysal
Bilent Somay
İskender Savaşır
Murat Güllüsoy

SONBAHAR/KIŞI 2006/2007

ODYSSEUS'UN YARASI
Erich Auerbach

YARATAMAMA ÜZERİNE
Bella Hahp

NAZİRE ÜZERİNE DÜŞÜNCELER
Zeynep Altık

ÖLDÜKTEN SONRA
Serdar Koçak

KARŞI SANAT ÇALIŞMALARINI
80'LERDE DERGİCİLİK
Enis Batur
Ahmet Soysal
Bilent Somay
İskender Savaşır
Murat Güllüsoy

SONBAHAR/KIŞI 2006/2007

Genel Yayın Yönetmeni
ORHAN KOÇAK

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
MUSTAFA ARSLANTUNALI

Editör
SİNAN KILIÇ

Yazı İşleri
PELİN TÜNEYDİN, CEYHAN USANMAZ

Yayın Koordinatörü
BÜNYAMİN GÜNEŞ

Grafik
MEHMET ÖZTÜRK

Bu sayıya katkıda bulunanlar
BEHÇET ÇELİK, AHMET EKEN
PINAR AKAY

Arşiv
FEZA KÜRKÇÜOĞLU

Reklam-Abone
MİNE KUT

Sahibi
PUSULA YAYINCILIK VE İLETİŞİM LTD. ŞTİ.

Kapak fotoğrafı: Cengiz Kahraman'ın
1929 Kışı: Bir Şehir Efsanesi kitabından...

Yayın Türü
Yerel süreli yayın

Film Çıkışı – Renk Ayrımı – Baskı
Özgün Ofset
tlf. (0212) 280 00 09

Dağıtım: DPP

Virgöl'de kullanılan yazı ve görsel malzemeler,
ancak kaynak gösterilerek kullanılabilir. Dergiye gönderilen
yazılar, basılsın ya da basılmasın iade edilmez.

Yurtiçi yıllık abone ücreti, 65 YTL.dir.
Yurtdışı abonelik 80 Amerikan Dolandır.
KKTC, 75 YTL.dir.

Abone bedelini Pusula Ltd. Şti'nin
Yapı Kredi Bankası Parmakkapı Şubesi
67834414 no'lu hesabına veya
105 11 08 no'lu posta çeki hesabına yatırıp
ödendi belgesini adresimize posta,
mail veya faksla gönderebilirsiniz.

Pusula Yayıncılık ve İletişim Ltd. Şti.
İnönü Cad. Emektar Sok. No: 18 Gümüşsuyu-İstanbul
tlf. (0212) 252 42 80 pbx • faks: (0212) 293 15 44
e-posta: virgul@pusula.com • web: www.virguldergisi.com

2 Vitrin
8 Gülnur Acar-Savran

16 Fırat Güllü

20 Nazlı Pektaş

22 Serkan Şentürk

24 Ahmet Eken

26 Ragıp Duran

28 Esra Gökçe Şahin

30 Hamid Farazande

32 Med-Cezir

42 Ahmet Gürata

44 Mehmet Aydın

50 Berat Açıl

52 Yılmaz Köremezli-Erkiner

56 Zeki Arıkan

58 Metin Bal

62 Mine Özyurt Kılıç

64 Paul Rockwell

68 Mustafa Arslantunalı

76 Feza Kürkçüoğlu

78 Bize Gelen Kitaplar

80 Burhan Felek

Son ayların kitaplarından seçmeler
Gioconda Belli *Tenimdeki Ülke* Nikaragua:

Aşk ve Savaş Anıları

Sonia Moore *Stanislavski Sistemi:*

Oyunculuk Eğitimi İçin Bir El Kitabı

Ali Artun *Tarih Sahneleri – Sanat Müzeleri 1:*

Müze ve Modernlik

ed. Ali Artun *Tarih Sahneleri – Sanat Müzeleri 2:*

Müze ve Eleştirel Düşünce

Alain de Botton *Mutluluğun Mimarisi*

Mary Kilbourne *Matossian, Susie Hoogasian Villa*

Anlatılar ve Fotoğraflarla 1914 Öncesi

Ermeni Köy Hayatı

Sema Rifat *Selahattin Hilav ve Paris Mektupları*

Haruki Murakami

Uten Enten, Girisha-Toruko Henkyou Kikou

Alex Thomson *Adorno: A Guide for the Perplexed*

Yarışma duyuruları, yeni yayınlar,
yayın dünyasından haberler

Pınar Akay, Anadolu dile gelse neler anlatırdı?

Başak Kilerci, El emeği göz nuru

Başak Kilerci, Bir dönem, bir hükümdar

Ceyhan Usanmaz, Issız bir adaya düşmek gibi

Ahmet Eken, Zamanda yolculuk

Sinema mercek

der. Astrid Menz, Christoph Schroeder

Türkiye'de Dil Tartışmaları

yay. haz. Ebru Uzpeder

Avrupa Birliği Sürecinde Dil Hakları

Mehmet Butakın *Yaylılar İçin Dörtlü*

Zafer Şenocak ile söyleşi

Anna S. Tveritinova *Türkiye'de*

Karayazıcı-Deli Hasan İsyanı (1593-1603)

Heidegger, Eugen Fink *Heraclitus Üzerine Dersler*

Margaret Atwood *Penelopia*

Jimmy Massey ile söyleşi

Steve Jones *Neredeyse Bir Balina:*

Türlerin Kökenine Güncel Bir Bakış

Michael Shermer *Bilimin Sınır Bölgeleri*

Öbür Yanım

William Saroyan *Yetmiş Bin Süryani*

Ayşe Düzkan *Behiç Aşçı Kitabı*

Cengiz Kahraman *1929 Kışı: Bir Şehir Efsanesi*

Sahaf: Eski karlar